

Для досягнення кінцевої мети – формування мовленнєвих умінь і навичок – необхідно розв'язувати такі навчальні завдання:

- 1) розширювати і поглиблювати знання учнів про слова-назви, слова-ознаки, слова-дії, викликати інтерес до роботи над словом, почуття гордості за рідну мову;
- 2) поступово у процесі опрацювання літературних творів уводити дітей у світ краси мови;
- 3) формувати ініціативу і самостійність, здатність оперувати словом у мовленнєвій діяльності;
- 4) розвивати дитячу уяву, фантазію у процесі колективної роботи над творами і у власній творчій літературній діяльності;
- 5) виховувати вміння долати труднощі (техніки читання, розуміння) під час опрацювання літературних текстів, прагнення вдосконалювати літературну мову, спостережливість, кмітливість;
- 6) формувати навички точного вживання слів у переказі творів, спілкуванні;
- 7) застосовувати на усіх уроках літературне мовлення, набуте на уроках літературного читання.

Вирішуючи зазначені завдання на уроках літературного читання, вчитель формує мовленнєві уміння і навички учнів початкових класів: спрямовує роботу на збагачення активного словника учнів, на розвиток словотворчих навичок, уміння бачити в тексті образні художні засоби та термінологічні поняття, використовувати їх у своєму мовленні.

Список використаних джерел

1. Бадер В. І. Удосконалення мовленнєвого розвитку молодших школярів. *Педагогіка і психологія*. 1998. №4. С. 31–36.
2. Варзацька Л. О. Методика розвитку зв'язного мовлення молодших школярів. Кам'янець-Подільський : Абетка, 2001. 204 с.
3. Іванова Л. І. Мовленнєва діяльність учнів на уроках читання. *Оновлення змісту, форм і методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць*. Рівне : РДГУ, 2002. № 18. С. 47–50.

Гречух Вікторія Романівна,
здобувач вищої освіти «Магістр»,
науковий керівник: канд. філол. наук, доц. Мафтин Л. В.
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича, м. Чернівці

РОЛЬ МЕТАФОРИ У МОВЛЕННЄВОМУ РОЗВИТКУ УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Реформа сучасної української школи наголошує на тому, що у мовному навчанні й вихованні учнів молодшого шкільного віку пріоритетного значення набуває розвиток зв'язного мовлення, розширення словникового запасу, глибокого оволодіння багатствами рідної мови, «відчуття краси слова, усвідомлення ролі мови для ефективного спілкування та культурного самовираження...» [2, с. 2]. У цьому контексті актуалізуються питання метафоризації мовлення учнів молодшого шкільного віку, які розглядаються у працях Н. Голуб, О. Деркач, О. Кучерук, Н. Сіранчук, О. Шапки та ін.

Оскільки мовлення є вагомим засобом комунікації, передачі та засвоєння інформації, одним із основних завдань сучасного уроку є розвиток мовлення: створення в усній та писемній формі різних за стилем і композицією зв'язних висловлювань. Важливе місце у цьому процесі займає робота з метафорою, яка сприяє підвищенню рівня розуміння умовності мови, переносного значення слів, навчає встановлювати зв'язки не тільки зовнішнього, а й внутрішнього характеру, формує образне мислення, посилює виразність і емоційність мовлення. Тож важливим аспектом розвитку мовлення сучасного школяра є розвиток естетичної виразності мовлення, його метафоричності.

В енциклопедичній літературі метафора трактується як троп поетичного мовлення, у «якому певні слова та словосполучення розкривають сутність одних явищ чи предметів через інші за схожістю чи контрастністю» [1, с. 444]. Метафора, як приховане порівняння, передає значення не буквально, а через відчуття, емоції, мить осяяння; вживання слів у їхньому непрямому значенні. Метафоризація передбачає перенесення назви з одного поняття на інше на основі подібності їх ознак; механізм створення метафори, на думку дослідників, полягає в тому, що з різних логічних класів беруться два різні предмети, які ототожнюються на основі загальних ознак і властивостей. Цей троп зустрічається у більшості сучасних підручників для початкової школи, часто метафорою може бути не тільки певне словосполучення, а й частина тексту, його розгорнута картина. Тож робота над розуміннями школярами метафори може здійснюватися у міру того, які види метафор трапляються у текстах підручників чи змісті тих книг, які у цей період читають діти. Н. Сіранчук зазначає, що таку роботу доцільно проводити поетапно, виокремлюючи підготовчий, ознайомлювальний та творчий [2, с. 186–189]. На першому етапі слід забезпечити підготовку учнів до розуміння метафор, організувати спостереження над словами, які вжиті у переносному значенні, порівняти пряме й переносне значення слова, схожість і відмінність за кольором, величиною, формою та іншими ознаками. Наприклад: *Якого кольору соняшник? Чому така назва? На що схожий соняшник? Що спільного між соняшником і сонцем?* тощо. Учням також можна запропонувати завдання з метафоричними словосполученнями: «Викресли зайве. Обгрунтуй свій вибір»: *Рожева мрія – рожева думка; заповітне бажання. Слизька людина – мокра людина; нецира людина. Золоті руки – краса із золота; умілі руки.*

На другому (ознайомлювальному) етапі доцільно ознайомити учнів із способами утворення метафор, провести роботу із засвоєння їх зразків та складання прикладів за аналогією. Формування моделі мовленнєвої діяльності забезпечується за допомогою таких методів і прийомів, як бесіда, демонстрація мовленнєвого зразка, аналіз тексту, записування метафор, переказ тощо. Наприклад, порівняйте: *у ліжечку голосно плакала маленька дівчинка – у парку тихенько плакала зламана гілка; дельфін весело плаває у синьому морі – місяць пливе по тихому ставку; дрова гарно палають у каміні – від морозу палають щічки.*

Учителі-практики звертають увагу й на такий вид роботи як усне малювання – відтворення в уявленні учнів картин, що намальовані словами. Це також допомагає розвивати метафоричне мовлення. Важливо пам'ятати про те, що такі уроки потрібно методично правильно вибудовувати, добирати продуктивні прийоми заохочення учня продукувати власний текст, самостійно створювати метафоричні висловлювання. Наприклад, за допомогою низки запитань: *Чому осінь називають жовтокосою? Чому її порівнюють з дівчиною у золотому вінку? Які асоціації викликають у вас слова: золоте вбрання осені, осінь синьоока, осінь ходить по траві, осінь – чарівна пора року?* тощо.

Третій етап (творчий) передбачає вміння самотійно і творчо користуватися метафорами, вживати їх в усному та писемному мовленні: складання речень з метафорами, уведення їх у текст-опис та ін. Комплексній реалізації мовного, мовленнєвого, соціокультурного і діяльнісного аспектів шкільного курсу української мови сприяє і лінгвістична казка. Як один із прикладів використання метафоризації в сучасній практиці навчання мови вона може застосовуватися і як метод усного викладу матеріалу педагогом і як засіб формування мовленнєвої комунікації школярів. Молодший шкільний вік – особливий період у розвитку дитини, для нього характерне емоційне забарвлення думки, чуттєво-образне сприйняття світу, бурхливий політ фантазії. Саме тому використання казкових метафор дозволяє ефективно поєднати у навчанні дві площини: реальну й казково-фантастичну, що має досить суттєвий розвивальний і корекційний вплив на свідомість, збуджує думку, дає можливість розкрити зміст багатьох абстрактних понять, у тому числі й морально-етичного плану.

Список використаних джерел

1. Держаний стандарт початкової освіти. Електронний ресурс. Режим доступу <http://nus.org.ua/news/uryad-opublikuvav-novyj-derzhstandart-pochatkovoyi-osvity-dokument/>
2. Літературознавчий словник-довідник / За ред. Р. Т. Гром'як, Ю. І. Ковалів, В. І. Теремка. Київ : Академія, 2007. 752 с.
3. Сіранчук Н. М., Козицька С. М. Робота над метафоричністю та фразеологією образного мовлення молодших школярів. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2013. Вип. 72. С. 185–191.

Кравчук Марина Юріївна, Маринич Анна Іванівна,
здобувачі ступеня вищої освіти «Бакалавр»,
науковий керівник: канд. пед. наук, доц. Іванова Л. І.
Рівненський державний гуманітарний університет, м. Рівне

ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ЗАСОБАМИ ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ В УМОВАХ НУШ

Патріотизм включає в себе почуття, розвиваючи в людині духовно-моральні, високоморальні якості по відношенню до історичного минулого і сучасного своєї країни, рідної мови і культури. Матеріалом для формування основ патріотизму може стати дитяча література. Тексти художніх творів дають змогу формувати у дітей уявлення про культуру країни.

Формування патріотичних почуттів багато в чому залежить від розвитку емоційної сфери учнів. Особлива роль в цьому належить урокам літературного читання. Читання художніх творів у початкових класах є найважливішим джерелом патріотичного виховання учнів початкової школи. Про це стверджували в своїх дослідженнях відомі психологи: Л. С. Виготський, А. В. Запорожець, Н. С. Лейтес, А. А. Леонтьєв та ін.

З художньою літературою пов'язані великі можливості розвитку не тільки емоційної сфери особистості дитини та образного мислення, але і розширення кругозору дітей, формування у них основ світогляду і духовно-моральних уявлень, що становлять основу патріотичного виховання.